7.10.2024

StV@eduskunta.fi

Viite: HE 70/2024 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta on pyytänyt HUS-yhtymältä asiantuntijalausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain muuttamisesta. HUS kiittää saamastaan lausuntopyynnöstä ja antaa seuraavan lausunnon.

Jälkikäteistarkastuksen muutosesitykset

Jälkikäteistarkistus on itsessään ongelmallinen ja liian hidas rahoitusmuoto. Kahden vuoden viive vaikeuttaa merkittävästi toiminnan johtamista ja kehittämistä. Pitkällä viiveellä toteutuva rahoitus voi johtaa hätäisiin vaikutusarviointeihin. Erikoissairaanhoidon hoitojonot ovat edelleen pitkät ja niiden saattaminen lain vaatimalle tasolle vaarantuu rahoituksen tason jatkuvasti heikentyessä.

Hyvinvointialueille tulee antaa mahdollisuus huolehtia alijäämän kattamisvelvoitteesta asetetussa aikataulussa, sillä nykyinen tiukka aikataulu yhdistettynä kahden vuoden viiveellä toteutuvaan jälkikäteisrahoitukseen on huono yhtälö. Aikataulu ja muutoksen vaikutukset tulisi arvioida realistisesti ennen lainsäädännön muuttamista. Myös yliopistollisuuden rahoitus tulee turvata, kun uusia rahoitusmekanismeja tuodaan rahoitusmalliin.

Jälkikäteistarkistukseen esitetty vuosittain portaittain kasvava omavastuuosuus heikentää rahoituksen ennustettavuutta ja, kuten hallituksen esityksen lausuntopalautteesta ilmenee, täsmällisiä vaikutuksia rahoitukseen pitkällä tähtäimellä on vaikea arvioida tällä hetkellä saatavissa olevilla tiedoilla. Omavastuun lisäys voisi toimia kannustimena, jos alueiden tulokset parantuvat ja talous saadaan kestävälle pohjalle. Kuitenkin kevään 2024 julkisen talouden suunnitelman arviot osoittavat, että alueiden kustannuskehitys kasvaa nopeammin kuin valtion rahoitus. Tämä saattaa heikentää alueiden kykyä täyttää alijäämänkattamisvelvoitteet ja vaikeuttaa talouden suunnittelua. Rahoitusmalliin ei tulisi tässä vaiheessa tehdä sellaisia muutoksia, jotka mahdollisesti vähentäisivät rahoitusta.

Hallituksen esityksen mukaan yksittäisille alueille myönnettyä lisärahoitusta ei jatkossa otettaisi huomioon koko maan tasolla tehtävässä jälkikäteistarkastuksessa. Palvelutarpeeseen suhteessa riittämättömän rahoituksen osalta myönnetty lisärahoitus kertoo kuitenkin hyvinvointialueen todellisen kokonaisrahoituksen tarpeen tasosta, joka näkemyksemme mukaan tulisi huomioida jälkikäteistarkastuksessa.

Yhteenvetona toteamme, että hyvinvointialueiden rahoitusjärjestelmään tarvitaan lisää ennustettavuutta ja realistisia muutoksia, jotka tukevat alueiden taloudellista vakautta ja mahdollistavat tehokkaan johtamisen. Nykyisellään jälkikäteisrahoituksen viive ja esitetty omavastuuosuus tuovat mukanaan merkittäviä haasteita, ja ehdotettuja muutoksia tulisi arvioida tarkasti ennen niiden käyttöönottoa.

HUSin kanta on, että jälkikäteistarkastuksen ehdotettua muutosta ei tulisi toteuttaa erillisenä muutoksena muusta rahoitusjärjestelmästä. Rahoitusjärjestelmän toimivuutta tulisi arvioida kokonaisuutena ennen muutosten toteuttamista.

Asiakasmaksumuutosten huomioon ottaminen rahoituksessa

HUS toistaa toukokuussa 2024 antamansa lausunnon (VN/23860/2023) asiakasmaksumuutosten huomioonottamisesta rahoituksessa. Asiakasmaksumuutosten ei tulisi vaikuttaa hyvinvointialueiden yleiskatteiseen rahoitukseen ennakoivasti. Asiakasmaksuihin liittyy huomattavia riskejä ja asiakasmaksukorotusten maksutuottoja nostava vaikutus on erittäin epävarma. HUS toistaa lisäksi elokuussa 2024 (VN/14348/2024) ja syksyllä 2023 (VN/24836/2023) antamansa lausunnon asiakasmaksumuutoksista. Asiakasmaksuista saataviin lisätuottoihin kohdistuu riski sosiaaliturvan samanaikaisten heikennysten vuoksi.

Asiakasmaksuista aiheutuu luottotappioita HUSille vuosittain 5 milj. euroa, joka on 6 prosenttia asiakasmaksujen vuosittaisesta kokonaiskertymästä. Maksumuistutuksia lähetetään noin joka kymmenennestä asiakasmaksulaskusta ja näistä yli puolet siirtyy perintätoimistoon perittäviksi. Valtaosa HUSin perinnässä olevista asiakasmaksusaatavista on ns. jälkiperinnässä (ts. asiakkaat on todettu varattomiksi eikä ulosotto ole mahdollista). Jälkiperinnässä oli joulukuun 2023 lopussa 20,2 milj. euroa, mikä on 83 % kaikista perinnässä olevista maksuosuussaatavista. Jälkiperinnässä olevien asiakasmaksujen määrä on kasvanut aikaisempiin vuosiin nähden. Luottotappioiden uskotaan entisestään kasvavan asiakasmaksujen esitettyjen korotuksen myötä. Julkisoikeudelliset maksut maksetaan usein viimeisenä, koska niihin ei liity sanktioita kuten moniin muihin saataviin, eikä palvelut jää saamatta maksamattomien laskujen perusteella. Hallitusohjelmaan sisältyvät sosiaalietuuksien muutokset (esim. työttömyysturvan ja asumistuen leikkaukset sekä useiden etuuksien indeksikorotusten jäädytykset) kasvattavat riskiä, että asiakasmaksuja päätyy

entistä enemmän perintään. Lisäksi asiakasmaksukattojen laskemiseen, asiakasmaksujen keräämiseen ja perintään liittyvien hallinnollisten kustannusten ennakoidaan kasvavan, mikä tulee entisestään pienentämään asiakasmaksujen korotuksesta saatavaa maksukertymää.

Erikoissairaanhoidon asiakasmaksuihin esitettyjen korotusten osalta on odotettavaa, että maksukaton ylittymisten määrä kasvaa erittäin voimakkaasti aikaisempiin vuosiin nähden ja entistä enemmän asiakasmaksutuottoja jää saamatta täyttyneen maksukaton vuoksi. Sama tilanne koskee erikoissairaanhoidon lisäksi perusterveydenhuollon asiakasmaksuja ja niiden perintää, eli maksukatto ylittyy myös hyvinvointialueiden palvelujen osalta aiemmin ja siten vähentää tulokertymää.

Huomioiden hyvinvointialueiden nykyinen taloudellinen tilanne ja tuleviin vuosiin kohdistuvat tasapainottamisvaatimukset, HUS ei pidä kannatettavana, että hyvinvointialueille osoitettava valtionrahoitus ja asiakasmaksuihin säädettävät muutokset kytketään toisiinsa. Asiakasmaksuihin liittyy huomattavia riskejä ja asiakasmaksukorotusten maksutuottoja nostava vaikutus on erittäin epävarma edellä kuvattujen seikkojen takia.

Rahoituksen ja asiakasmaksujen kytkentä toisiinsa edellyttäisi taloudellisten vaikutusten tarkempaa selvittämistä, ja vaikuttavuuslaskelmia esitysten kokonaisvaikutuksesta ottaen huomioon hallitusohjelmaan sisältyvät toimeentuloon ja sosiaalietuuksiin vaikuttavat muutosesitykset.

Pelastustoimen riskikerroin

HUS-yhtymällä ei ole tästä lausuttavaa

Kohteliaimmin,

HUS-yhtymä

Jari Finnilä
Talousjohtaja